

TEMA 1: Tro og gerninger

Spør i dag: Tro og gerninger

Er religion en privat sag? Sådant er der mange, som ser på det i dag og mener, at tro kun angår den enkelte. Når der skal samles ind til svage og nødstedte, diskuteres det på den anden side tit, om der er en sammenhæng mellem kristen næstekærlighed og konkrete handlinger. Før i tiden udgjorde kristendommen den helt naturlige baggrund for samfundsmoral og samfundsindretning. Hvordan – og hvilke spor det har sat frem mod i dag – har meget med reformationens historie at gøre.

Luther og de reformatoriske ideer: Tro og gerninger

”Hvordan finder jeg en nådig Gud?” Det var det vigtigste spørgsmål for Martin Luther. Hvis Gud er den, der viser nåde, kan frelsen ikke være afhængig af, hvad mennesket selv gør. Den erkendelse kom Luther til ved at læse Paulus. Han sammenfattede sin nye forståelse ved at sige, at mennesket ”retfærdiggøres af tro alene, ikke ved gerninger”. Det betyder, at mennesket ikke kan frelse sig selv ved at gøre sig fortjent til nogen belønning over for Gud; i stedet for må mennesket i troen tage imod, hvad Gud giver. Ifølge Luther kan intet menneske nemlig helhjertet gøre, hvad det skal – der vil altid være en skjult, selvoptaget interesse. Mennesket kan kun blive befriet fra sin egoisme og evige kredsen om sig selv ved at modtage Guds tilgivelse, hans 'benådning'. Derfor er mennesket ikke sin egen lykkes smed, men mennesket tager imod, hvad Gud giver.

Luther blev anklaget for at ignorere gode gerningers betydning. Men han mente sely, at han tværtimod frisatte mennesket, så det kunne gøre gode gerninger for andres skyld – uden at gøre dem for sin egen frelses skyld.

Reformationens historie og det danske samfund: Tro og gerninger

I 1500-tallet levede mennesker i et magisk-religiøst verdensbillede, som var styret af spændingen mellem Gud og Djævel. Disse to greb til stadighed ind i verdens gang, og mennesker opfattede det sådan, at de kunne påvirke dem gennem deres egne handlinger. Selvom troen på Gud ifølge reformationens teologer blev sat over gerningerne, var – og er – den protestantiske verden stadig fuld af gerninger med stor betydning for det enkelte menneske og samfundet.

Efter reformationen tænkte man stadig, at Gud kunne straffe med krig, misvækst eller sygdom, hvis mennesker opførte sig syndigt. Men han kunne også belønne ved at give fred, sikre en god

høst eller gøre mennesker raske. Mange mennesker anstrengte sig derfor for at leve et godt kristent liv; man bad til Gud og gennemførte ritualer til hans glæde. Gode, protestantiske gerninger, også kaldet ”troens frugter”, kunne være almisser til de fattige eller næstekærlig omsorg for familie og naboer.

Djævelen blev set som ond og lige så aktiv som Gud. Det betød, at mennesker hele tiden skulle være på vagt over for Djævelens fristelser eller hans krav om troskab og hjælp. Man frygtede, at hvis man var svag, kunne straffen blive stor både i dette liv og efter døden.

Fra midten af 1700-tallet troede man mindre på Guds og Djævelens direkte indgreb i denne verden. For pietisterne og for 1800-tallets vækkelser blev den personlige omvendelse vigtigst. Men også her havde gerningerne stor betydning, fordi man kunne genkende et omvendt menneske på, hvad han eller hun lavede. Hvis fx en spillemand ødelagde sin violin, blev det set som tegn på, at han tog afstand fra sit hidtidige syndige liv med dans og dansemusik. De sidste århundreders filantropi har også rødder i ønsket om gøre gode gerninger. Her ses et muligt spor frem mod velfærdsstatens udvikling.

Reformationens billeder: Tro og gerninger

Lucas Cranach den Yngre:

"Unterscheid zwischen der waren Religion Christi vnd falschen Abgöttischen Lehr des Antichrists in den fürnemsten stücken" (Forskellen mellem den sande Kristi religion og Antikrists falske, afgudsdyrkende lære), 1546. Træsnit, 2 stokke.

En af de vigtige forskelle mellem den gamle romerkirke og Luthers ny teologi var, hvordan man forstod de to centrale begreber i kristendommen; tro og gerninger. Troen var vigtig for begge parter, men de gode gerningers betydning var man uenige om. I den gamle kirke mente man, at det var afgørende for frelsen at udføre gode gerninger. Luther mente derimod, at gode gerninger kom helt af sig selv, når man havde fundet troen. Gerningerne var altså ikke længere en præmis for frelsen, men en følge af den.

Propagandabilledet viser forskellen på den gamle og den nye måde at dyrke Gud på. I højre side ser man satiriske og spottende motiver, der viser den gamle – og i lutherske øjne forkerte – gudsdyrkelse: På prædikestolen står en velnæret munk. Han inspireres af en lille djævel bag ham, der puster ord ind i hans øre. Han prædiker om, hvad der skal til af gode gerninger for at blive frelst, og det ser vi i billedet: man skal fx købe aflad, gå i procession med hellige billeder og relikvier, tage på pilgrimsfærd og sørge for, at der afholdes messer for de døde.

Men Gud griber ind over for denne misforståede form for kristendom. Øverst til højre sender han hagl ned over dem alle, og Den Hellige Frans' forbøn til venstre hjælper ikke.

Motiverne til venstre viser den rigtige måde at dyrke Gud på, nemlig den lutherske. Luther selv står på prædikestolen og taler, inspireret af Helligånden (duen), om den direkte vej til Gud via

Kristus. Man ser de sakramenter, som Luther anerkendte – barnedåben og nadveren. Menigheden lytter til Guds ord, tror på det og derfor bliver de frelst. Her er gode gerninger ikke nødvendige for frelsen

Reformationen 1517-2017 – Hovedtemaer” er blevet til på foranledning af Præsidiets for reformationsjubilæet i Danmark. Hovedformålet er at give et første overblik over reformationen og dens betydning for derved at vække interesse for emnet og tjene til videre inspiration for enkeltpersoner og organisationer.

Til hvert af de udvalgte illustrerede temaer findes – en kort tekst om reformationens spor i dag – en introduktion til Luthers tanker og de reformatoriske idéer – et rids af reformationens historie og videre betydning for det danske samfund. For flere temaer er derudover udvalgt et billede, der viser reformationens spor i den visuelle kultur.

Teksterne er skrevet af en forfattergruppe, sammensat af forskere fra forskellige fag og forskningsinstitutioner: Lektor, ph.d. Bo Kristian Holm, Afdeling for Teologi, Aarhus Universitet, og prof. mso. Anna Vind, Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet, har skrevet teksterne om Luther og reformationens ideer.

Lektor, dr. phil. Charlotte Appel, Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet, og prof., fil.dr. Hanne Sanders, Historiska Institutionen, Lunds Universitet, har skrevet om reformationens historie og det danske samfund.

Museumsinspektør, seniorforsker Hanne Kolind Poulsen, Statens Museum for Kunst, har skrevet teksterne om reformationens billeder. Hun er også hovedforfatter til temaet ”Billeder og kunst”. Lektor, ph.d. Sven Rune Havsteen, Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet, er medforfatter til temaet ”Sang og musik”.

Nationalmuseet har taget sig af sprogbearbejdning, billedsøgning og opsætning.

Charlotte Appel og Bo Kristian Holm har stået for redaktionen.